

Biblioteca și noile modalități de comunicare și diseminare a rezultatelor cercetărilor științifice

Lilia ABABII, Lina MIHALUȚA,
Biblioteca Științifică a
Universității de Stat
„Alec Russo”, Bălți

Abstract: În articol este abordată problema managementului datelor de cercetare, activitate ce presupune gestionarea științifică și eficientă a tuturor datelor generate în urma activităților de cercetare. Drept instrumente care asigură accesul deschis la cercetare sunt nominalizate bazele de date științifice, revistele electronice, bibliotecile electronice deschise, repozitoriile naționale și internaționale. Bibliotecii, ca instituție cheie în activitatea de cercetare, îi revine un rol important în ceea ce privește identificarea de noi instrumente și tehnologii care ar facilita regăsirea resurselor și colecțiilor; extinderea potențialului informațional. Biblioteca Științifică USARB se află într-o continuă căutare de noi surse de comunicare și diseminare a rezultatelor cercetării științifice.

Cuvinte cheie: baze de date, repozitorii, RI ORA US-ARB, CEEOL, Zenodo, acces deschis, IBN, Open Library; managementul datelor; baze de date științifice, gestionarea datelor; activități de cercetare.

Abstract: The article deals with data management research, which involves the scientific and effective management of all data generated from research activities. Scientific databases, electronic journals, open electronic libraries, national and international repositories are nominated as tools that provide open access to research. The library, as key research institution, has an important role to play in identifying new tools and technologies that would facilitate the retrieval of resources and collections, expanding the information potential. The USARB Scientific Library is in constant search for new sources of communication and dissemination of scientific research results.

Keywords: databases, repositories, RI ORA US-ARB, CEEOL, Zenodo, open access, IBN, Open Library; data management, scientific databases, data management, research activities

Schimbările care au loc în lumea informației documentare în zilele noastre impun noi concepte, care au drept scop o complexă integrare a bibliotecilor în viața comunității pe care o slujesc și pentru care au fost create. Bibliotecile își extind activitățile, adesea foarte departe de menirea lor inițială - depozitare de publicații. Marile biblioteci nu se mai limitează astăzi doar la lectură și oferirea de publicații utili-

zatorilor. Ele își asumă noi roluri orientate îndeosebi spre susținerea activității de cercetare, participă la elaborarea de date științifice, apoi învață cum să le comunice cât mai eficient consumatorilor. Datele științifice își găsesc adevărata valoare atunci când ajung să fie folosite de alți cercetători sau în procesul educației. Așa dar, bibliotecilor le revin, în mod firesc, roluri importante în ceea ce privește diseminarea rezultatelor

cercetărilor științifice tuturor celor interesați și integrarea acestor date în circuitul informațional internațional.

Managementul datelor de cercetare a devenit astăzi o cerință imperativă. Aceasta presupune gestionarea științifică și eficiența a tuturor datelor generate în urma activităților de cercetare. Explozia informațională a schimbat tot modul clasic de publicare, acces, difuzare și folosire a informației științifice. Datorită Internetului, acestui mijloc public de comunicare și transmitere a informației, publicațiile științifice au migrat de la forma tradițională spre forma digitală. Apar instrumente noi în promovarea imaginii și sporirea ratingului instituțiilor superioare de învățământ în clasamentele internaționale și naționale. Publicarea în acces deschis contribuie la sporirea vizibilității rezultatelor cercetărilor științifice în mediul informațional modern, la creșterea credibilității în lumea științifică [3].

Conform declarației IFLA (International Federation of Library Associations) privind accesul deschis există o serie de obiective meritorii dincolo de accesul deschis, care privesc dezvoltarea sistemului de comunicare științifică și de cercetare:

- implementarea unui sistem riguros privind calitatea în știință;
- asigurarea prezervării pe termen lung a informațiilor din domeniul cercetării;
- asigurarea libertăților fără cenzură;
- servicii eficiente și ușor de utilizat;
- găzduirea activităților care sprijină „cultura informației”.
- Publicarea în acces deschis are o serie de avantaje:
 - asigurarea accesului liber la cercetări prin depozitarea documentelor în format electronic într-o arhivă bine organizată;
 - extinderea accesului la cercetarea științifică universitară;
 - creșterea transparenței și eficientizarea comunicării științifice;
 - sporirea competitivității și impactului rezultatelor cercetărilor științifice;
 - majorarea numărului de citări a publicațiilor cercetătorilor;
 - promovarea imaginii universității și a cercetătorilor;

- crearea unui sistem accesibil și viabil de evidență și control al publicațiilor și autorilor în funcție de diverse criterii.

Drept instrumente care asigură accesul deschis la cercetare servesc bazele de date științifice, revistele electronice, bibliotecile electronice deschise, repozitoriile naționale și internaționale. Bibliotecilor, ca instituții cheie în activitatea de cercetare, le revine rolul important în ceea ce privește identificarea de noi instrumente și tehnologii care ar facilita regăsirea resurselor și colecțiilor, extinderea potențialului informațional.

Figura nr.1: RI ORA USARB

În anul 2012 Biblioteca Științifică USARB (Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți) inițiază Repozitoriul instituțional ORA (Open Research Archive) USARB. Scopul urmărit a fost crearea unui sistem sigur de arhivare centralizată a rezultatelor cercetărilor științifice ale universitarilor bălțeni în vederea acumulării, stocării, conservării și diseminării informației. Inițial a fost elaborat conceptul, identificate etapele de implementare, pregătit pachetul de documente normative privind publicarea în acces deschis. <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/>

Participarea Bibliotecii Științifice USARB în Proiectul MISISQ – Servicii informaționale moderne pentru învățământul de calitate, a făcut posibilă dezvoltarea repozitoriului instituțional ORA USARB, iar în octombrie 2013 la ședința Senatului Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți a fost prezentată versiunea demo a repozitoriului. Este elaborată *Declarația privind arhivarea publicațiilor în repozitoriul instituțional*, http://libruniv.usarb.md/images/pdf/servicii/Declaratie_dreptului_de_autor.pdf profesorii fiind îndemnați să publice pe

Calea verde și Calea de Aur – în revistele cu acces deschis.

În septembrie 2015 a fost aprobată *Politica instituțională a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți privind Accesul Deschis*, înregistrată mai târziu în registrul internațional ROARMAP (Registry of Open Access Repository Mandates and Policies) <http://roarmap.eprints.org/999/>. Prin aprobarea *Politicii*, universitatea a recunoscut importanța strategică și impactul Accesului Deschis. De asemenea, a fost elaborat *Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Repozitoriului Instituțional ORA USARB*, care definește conceptele de bază, scopul, obiectivele, structura și destinația repozitoriului. Pentru a crește vizibilitatea repozitoriului la nivel internațional acesta a fost înregistrat în: **OpenDOAR** (Directorul Repozitoriilor cu Acces Deschis), **ROAR** (Registrul Repozitoriilor cu Acces Deschis), fapt ce oferă o mai mare valoare producției științifice și sporește ratingul universității în clasamentul celor mai bune instituții de învățământ superior din lume.

La moment repozitoriul cuprinde peste 2 892 de titluri a 1 043 autori cadre didactice și bibliotecari USARB. În decursul primelor șase luni ale anului 2018 repozitoriul a înregistrat 35 031 vizualizări. Drept surse de indexare servesc revistele editate de USARB; culegeri tematice, bibliografii, biobibliografii, monografii, materiale ale conferințelor, dicționare, resurse electronice, publicații periodice; autoreferate ale tezelor de doctorat și tezele de doctorat susținute de către angajații USARB; alte materiale științifice, didactice, informative, de reglementare sau de orice alt gen, la dorința autorului, cu recomandarea șefilor de catedre sau subdiviziuni. Sunt indexate în repozitoriu toate publicațiile curente transmise Bibliotecii de către autori sau tipografia USARB, precum și documentele din retroconversie atât prin scanarea publicațiilor în format hârtie cât și cele în format electronic de pe site-ul Bibliotecii și a Universității. Un aspect foarte important este faptul că lucrările din ORA USARB sunt pasibile căutărilor și măsurărilor din Google Scholar inclusiv cu ajutorul softului Publish or Perish. [1]

În scopul identificării gradului de cunoaștere a valorii și utilității repozitoriului instituțional de către membrii comunității universitare dar și în scopul identificării aspectelor ce necesită îmbunătățire, a fost desfășurat studiul *Valorificarea Repozitoriului Instituțional ORA USARB*. http://libruniv.usarb.md/xXx/reviste/bibliouniv_rev/buniv.html

Studiul a adunat opinii pozitive vizavi de ORA USARB, au fost înalt apreciate și valorificate avantajele și beneficiile repozitoriului pentru comunitatea universitară. În șirul beneficiilor oferite de RI (Repozitoriu Instituțional) ORA USARB au fost remarcate următoarele:

- articolele pot fi accesate de un număr mai mare de utilizatori;
 - creșterea vizibilității autorilor și ca urmare posibilitatea unui număr mai mare de citări;
 - depozitarea centralizată pe termen lung a lucrărilor cu text integral în format electronic;
 - crearea unui sistem viabil și accesibil de evidență și de control a numărului de publicații pe Facultăți, catedre și a angajaților în parte. RI a devenit o sursă sigură de informare în cadrul instruirii la distanță.
- Au urmat și o serie de propuneri și sugestii referitor la RI ORA USARB:
- cadrele didactice să ofere publicațiile sale Bibliotecii pentru a fi publicate;
 - să fie cât mai multe documente în acces liber;
 - să fie publicate și articolele scrise de studenți la conferințe;
 - cât mai multe documente disponibile;
 - toți profesorii să plaseze cursurile sale;
 - publicarea articolelor studenților și masteranzilor;
 - desigur, să fie mărit numărul de lucrări expuse și cât mai multe publicații noi.

Manifestând un interes strategic pentru instrumentele prin intermediul cărora pot fi diseminate datele științifice, Biblioteca Științifică USARB în anul 2012 a fost înregistrată în Catalogul Open Library - un Proiect on-line, de Archive non-profit. <https://openlibrary.org/people/librunivusb>

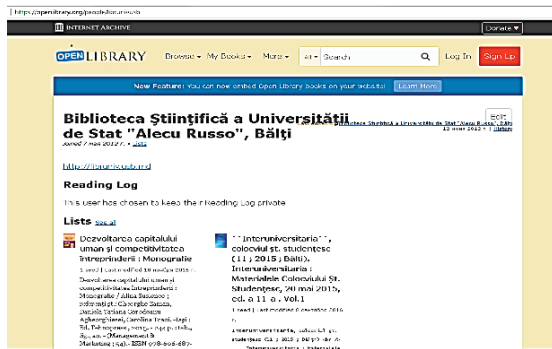

Figura nr.2: Profilul BŞ USARB în Catalogul Open Library

Open Library a fost inițiat în anul 2007 de Aaron Swatz, finanțat în mare parte de un grant de la Biblioteca de Stat din California și Fundația Kahle/Austin. Scopul catalogului este să creeze „o pagina web pentru fiecare carte publicată vreodată”, iar înregistrarea este gratuită. Dispune de peste 20 mln. de înregistrări on-line în acces liber. Până în prezent în Biblioteca deschisă Open Library au fost indexate 293 de lucrări ale universitarilor bălțeni. În Open Library pot fi înregistrate la fel și informații sub formă de notițe bibliografice.[1]

Încercarea de a transforma serviciile bibliotecii clasice / tradiționale în servicii moderne de regăsire și furnizare rapidă și relevantă a informației, Biblioteca Științifică (în anul 2017) a fost înregistrată în repozitoriul european Zenodo <http://zenodo.org>. Zenodo fiind un serviciu de depozitare și arhivare a producției științifice construit și dezvoltat de către cercetătorii de la Departamentul de IT al CERN (Consiliul European pentru Cercetare Nucleară) din Geneva oferă acces la rezultatele cercetărilor și conținuturile lor educaționale și informaționale. Zenodo salută încărcarea datelor de cercetare de la orice persoană, instituție, comunitate științifică sau de cercetare. Zenodo atribuie DOI (Digital Object Identifier) la toate documentele. DOI-ul unui document rămâne fix pe întreaga durată de existență a lui, spre deosebire de URL-uri care se pot schimba odată cu schimbarea structurii de fișiere a serverului web unde este publicat conținutul online. Până în prezent au fost indexate 168 de lucrări ce aparțin universitarilor bălțeni.

Figura nr.3: BŞ USARB în ZENODO

Zenodo oferă licențe Creative Commons (CC), acestea asigură o modalitate simplă și standardizată de a oferi celor din jur permisiunea de a distribui și utiliza creațiile personale în felul în care decide. Licențele CC îți permit modificarea cu ușurință a condițiilor privind drepturile de autor de la clasicul „toate drepturile rezervate” la „unele drepturi rezervate”. [3]

Figura nr.4: BŞ USARB în C.E.E.O.L.

În același an Biblioteca Științifică USARB a fost înregistrată și în baza de date C.E.E.O.L. (Central and Eastern European Online Library) cu statut de editor, fapt ce-i permite să indexeze în această bază revistele științifice și cărțile publicate de USARB. Înregistrarea a fost posibilă în urma semnării unui acord de colaborare dintre administratorii bazei și Universitatea de Stat „Alec Russo” și obținerea licenței de editor. Ulterior a avut loc trainingul *Baza de date de date C.E.E.O.L: cercetare și modalități de indexare*, trainer Iulian Țănea, reprezentant C.E.E.O.L. România.

Central and Eastern European Online Library (C.E.E.O.L.) este o bază de date internațională, care oferă acces la publicații

academice și culturale din domeniul socio-umanist din țările Europei Centrale și de Est. A fost înființată în anul 2000 la Frankfurt am Main, Germania, cu intenția de a sprijini editurile culturale și academice din Europa de Est și de a pune la dispoziția analiștilor, studenților, profesorilor din întreaga lume materiale valoroase academice și culturale care se concentrează pe temele politice, sociale, istorice, culturale ale Europei Centrale și de Est. Peste 1030 de editori au încredințat C.E.E.O.L. reviste și cărți electronice de calitate. C.E.E.O.L. oferă acces la un număr mare de cărți, publicații periodice, articole în format full text PDF, numărul acestora se modifică zilnic. Este important de subliniat faptul că în C.E.E.O.L. se regăsește și conținut științific în limba română.

La moment Biblioteca Științifică USARB are indexate două titluri de reviste *Artă și Educație Artistică* și *Confluente Bibliologice*, în total 232 articole. C.E.E.O.L. oferă posibilitatea de a descărca rapoarte statistice din care putem afla numărul de descărcări ale articolelor pe o anumită perioadă de timp. Rezultatele sunt împărțite în două grupe, în funcție de tipul de client - Instituții și Utilizatori privați. Pentru fiecare autor înregistrat în C.E.E.O.L. baza automat adună în contul acestuia toate sursele indexate.

Reviste publicate de USARB *Limba și Context*, *Glottodidactica* și *Artă și Educație Artistică* sunt înregistrate în Instrumentul Bibliometric Național (IBN), cea mai mare bibliotecă electronică cu Acces Deschis la articole publicate în revistele științifice din Republica Moldova în perioada 1993-2018 și materiale ale manifestărilor științifice. Din februarie 2016, **IBN este înregistrat pe platforma webometrics.info** și ocupă poziția 152 dintre repozitoriile la nivel mon-

dial. În lume există mai multe instrumente specializate pentru studiul și măsurarea cantitativă a producției științifice. Cele mai importante se consideră la ora actuală următoarele: bibliometria, scientometria, webometria și cybermetria.

Biblioteca Științifică USARB se află într-o continuă căutare de noi surse de comunicare și diseminare a rezultatelor cercetării științifice. De curând a fost semnat un acord de colaborare cu Baza de date eLIBRARY.RU. <https://elibrary.ru>

Figura nr.5: eLIBRARY.RU

eLIBRARY.RU este cea mai mare bibliotecă digitală din Rusia de publicații științifice cu capacități extinse de căutare și analiză a informațiilor științifice. Biblioteca este integrată cu indicele rus de citări (RISC) un instrument disponibil publicului gratuit pentru măsurarea activității de publicare a cercetătorilor și organizațiilor.

În comunitatea oamenilor de știință, fiecare este, pe rând, creator și consumator de informație. Singura problemă ține de calitatea și fiabilitatea descoperirilor științifice. Valoarea unei biblioteci, indiferent de tipul acesteia, constă nu numai în diversitatea și bogăția colecțiilor sale, ci și în gradul de valorificare a potențialului lor informațional, întrucât misiunea oricărei biblioteci este aceea de a face posibil accesul rapid și eficient al utilizatorilor la informații pe orice tip de suport.

Referințe bibliografice:

1. CULICOV, Natalia. Sporirea ratingului USARB prin repozitoriul instituțional. In: Magazin bibliologic. 2016, nr. 1-4, pp. 90-93.
2. STAVER, Mihaela. Repozitoriul ZENODO - schimbul datelor de cercetare la nivel european. În: Bibliuniversitas [on-line]. 2017, nr. 1 [Accesat 20 mai 2018]. Disponibil: http://libruniv.usarb.md/xXx/reviste/bibliouniv_rev/buniv.html
3. TRATAT de biblioteconomie. București : Ed. ABR, 2017. Vol.3 : Direcții moderne în biblioteconomia contemporană, 582 p. ISBN 978-606-93535-4-7.